

UMEÅ STAD.
(Västerbotten.)

De af riksrådet d. 22 juni 1622 utfärdade interimsprivilegierna för Umeå stad bekräftades och utökades 30 aug. 1646 af drottning Kristina, hvilken 7 sept. s. å. beviljade borgerskapet 100 daler s:mt till kyrkobyggnad och klockehjälp. När kyrkan tre år senare stod färdig, anställdes en särskild stadskomminister. Till prästgård inköpte man af Olof Olofsson i Ön en stadsfastighet, som 10 maj 1651 för 3:dje gången

uppbjöds på rådstugan i och för lagfart (Vdb.). Stadsförsamlingen, som alltsedan stadens grundläggning tillhört Umeå pastorat, gjorde redan 1736 anhållan att få bilda särskildt gäll, men detta afslogs af K. Maj:t, och först genom kgl. bref 20 dec. 1867 bestämdes, att staden efter dåvarande khdens och stadskomministerns afgång och med indragning af sistnämnda tjänst skulle utbrytas till eget pastorat. Skilsmässan kom till stånd 1871. Sedan 1922 är anställd en ny stadskomminister.

Stadens första under åren 1646-49 uppförda träkyrka mätte 12 famnar i längd, 5½ i bredd och var prydd med ett litet torn. Klockorna i den fristående klockstapeln voro gjutna 1656 och 1659. På återresa från Torneå gjorde kon. Karl XI uppehåll i Umeå och bevistade gudstjänsten i stadskyrkan midsommarhelgen 1694 samt beviljade på borgerskapets anhållan en kollekt öfver hela stiftet som bidrag till kyrkans utvidgande, för hvilket ändamål han själf skänkte en anseelig penningssumma. Genom tillbyggnader å norra och södra sidan fick kyrkan nu formen af en korskyrka. Under det stora nordiska kriget blef staden och socknen ej mindre än trenne gånger utsatt för ryssarnes sköflingar. Den 20 sept. 1714 plundrades och brändes en stor del af staden. Kyrkan, som då skonades, lades emellertid i aska, då fienden andra gången 22 maj 1720 inföll i staden och sedan utsträckte sina härjningar vida omkring i kusttrakterna. Förstörelseverket fullbordades sedan vid den sista invasionen 8 juni 1721. De för kyrkans återuppbyggande af K. Maj:t 26 juli 1720 anslagna kollektmedlen från Hsands och Upsala stift hade trots stamboksbidrag visat sig otillräckliga för fullföljandet af det sommaren 1722 påbörjade bygget, hvarför en kollekt från hela riket beviljades genom nådigt bref 5 mars 1723. Den nya träkyrkan, som förlagts till samma plats, på hvilken den förra stått, var något rymligare än denna, men äfvenledes uppförd i korsform och hade i öfrigt ungefär samma utseende. Gudstjänst hölls där första gången 24 okt. 1725, och den då ganska ofullständiga och provisoriska inredningen kompletterades efter hand äfven med anlitande af influtna kollektmedel. Predikstol, förfärdigad af Hans Biskop, tillkom först 1735, altartafla, föreställande Heliga nattvarden, skänktes af landshöfding Gyllengrip, orgel byggdes 1740 men ersattes 1776 med det i moderkyrkan begagnade verket, sakristia tillbyggdes 1781. Prosten Sund i Umeå landsförs. inrapporterade 1772 till konsist., att stadsborna, utan att delgifva honom härom det minsta, nedrifvit gamla prästgården och begynt bygga en ny, i tanke att prästgården ej var ett publikt hus, utan hörde kapellet till. Saken skulle anmälas hos landshöfd. von Kothen. (Hdpr. 4/7 1772.) Vid en grundlig, år 1852 fullbordad reparation tillbyggdes ett torn på västra kortsidan. Ett nytt orgelverk, förfärdigadt af direktör L. P. Åkerman, invigdes 6 sept. 1863. Redan 1886 måste man företaga en rätt vidlyftig kyrkorestaurering, och denna var nyss fullbordad, då kyrkan själfva julafton, 24 dec. 1887, genom vådeld nedbrann i grunden. Största delen af staden undergick 25 juli följande år samma öde. Grundstenen till Umeå nya stadskyrka af tegel lades under mycken högtidlighet 3 aug. 1892, byggnaden fullbordades 1894.

[*Litt.*: De urbe Vma et adjacentibus paroeciis, præs. F. Törner, resp. Jonas Ask. Ups. 1731. - Umeå stads historia 1588-1888 av Birger Steckzén. Umeå 1922. Om Umeå stadskyrkas utseende år 1832, se sistn. arbete s. 257, på 1870-talet s. 433.]

KYRKOHERDAR.

1. **Isak Bexelius** (1872-86), v. komm. i Umeå stad och predikant vid cellfängelset, utn. till kapellpredikant och skollärare i Holm-

sunds nybildade kapellförsamling 17 juli 1863; utn. till Umeå stads första khde 9 sept. 1871, tilltr. 1 maj 1872; inspektor för folkskollärarynneseminarier härst. 14 juli 1879, tillträdde 1 maj 1886 som khde i *Råneå*.

2. **Oscar Staffan Carl Ossian Klingspor** (1887-98), f. 9 okt. 1851 i Locknevi, Kalmar län. Föräldrar: löjtnanten Carl Aug. Klingspor och Justine Chr. Cath. Rothlieb. Med afgangsexamen fr. Växjö läroverk 21 maj 1872, stud. i Upsala af Östgöta nation vt. 1874. Efter aflagd dimiss.-ex. och med dispens från prakt. teol. ex. prästv. i Hsand 17 nov. 1878 till past-adj. i Tuna; utn. komm. i Hässjö 8 sept. 1879, tilltr. 1 maj 1880, men uppehöll tjänsten på förordnande från 20 sept. 1879; befullm. komm. i Multrå 15 aug. 1881; förestod befattningen från 1 juni 1882 till 1 maj 1883, då den tillträdde; past. ex. 15 dec. 1882; utn. khde i Umeå stad 1 okt. 1886, tilltr. 1 maj 1887, tillika fängelse- och lasarettspredikant. Julaftonen tillträdesåret nedbrann stadskyrkan och följande sommar nästan hela staden. Utom att han härigenom led kännbart afbräck i ekonomiskt afseende, kom hans pastorala verksamhet att delvis få karaktären af ett slags provisorium, till dess den nya kyrkan fullbordades. Han var en begåfvad sångare. Bevistade 1893 års stora jubelfest i Upsala. Afled 30 nov. 1898.

G. 28/10 1879 i Strömstad m. *Julia Sofia Axberg*, f. 31/7 1855, dotter af sjökaptanen Karl Johan Axberg och Sophie Olsson. Som änka bosatt i Arvidsjaur.

Barn: *Carl Gustaf Emil Teodor*, f. 29/5 1881 i Hässjö, postexpeditör, d. i Umeå 28/10 1910; *Kristian August Staffan Ossian*, f. i Multrå 7/3 1883, d. där 5/12 1886; *Oskar Fredrik Julius*, f. 31/5 1884, forstmästare, Arvidsjaur; *Staffan Olof Arvid*, f. 16/1 1886, kapten vid Intendenturkåren; *Seth August Emanuel*, f. 4/5 1887, ingenjör vid Hellekis cementfabrik; *Dagmar Justina Sofia Elisabet*, f. i Umeå 18/8 1888, folkskollärarynna i Täfteå, g. 4/4 1917 m. Erik Aug. Johansson, landtbrukare, Innertafle; *Eva Margareta Regina Emilia*, f. 13/5 1890, g. 1) 12/12 1911 m. Nils Karl Hugo Reichenberg, löjtnant vid Norrlands dragoner, 2) 12/4 1925 m. Hjalmar Aspelin, Nynäshamn; *Julia Maria Stefania Kristina*, f. 12/7 1892, d. 4/8 1906 i Umeå; *Kristian Magnus Ossian*, f. 24/7 1894, löjtnant vid Fortifikationen; *Märta Ingeborg Johanna*, f. 18/6 1897, g. 29/10 1925 m. Carl Nylander, Nynäshamn.

Tr.: Predikan på kyndelsmessod. (i Predikn. af Hsands St. prester 2, 1884). - Minnesord wid med. doktor m. m. Nils Mauritz Timoleon Brismans begrafningsakt i Umeå den 8 april 1890. Umeå 1890.

3. **Torsten Hildebrand Svartengren** (1900-20), f. 10 sept. 1847 i Södra Finnskoga. Föräldrar: dåv. kapellpred., sedan khden i Brunskog, Vilhelm Svartengren och Sara Elisabet Brask. Efter mogenhetsex. i Karlstad 7 juni 1869 stud. i Upsala (Värml. nat.) 5 okt. s. å.; förordnad af domkapitlet i Strängnäs att fr. 1 maj 1875 under nådåret uppehålla förste

komministerns i Västra Vingåker predikoskyldighet. Erhöll 31 mars 1880 nådig dispens från akad. examina för prästämbetet samt befordringsrätt inom lappmarken, prästv. i Hsand 25 apr. 1880; förordn. att från 1 juli s. å. biträda prästerskapet i Jockmock och att förestå statens lappska småskoleseminarium å Mattisudden; erhöll 24 apr. 1885 ansökningsrätt till komm.- och khde-befattningar inom hela Hsands stift. Befullm. andre komm. i Neder-Luleå 27 jan. 1888, tilltr. på eftersommaren s. å.; tjänstgjorde som lärare i kristendom och sång vid volontärskolan å Notvikens lägerplats 1891-1900, konstituerad regementspastor vid Norrbottens regem. 15 dec. 1893; folkskoleinspektör från 22 mars 1895 till årets slut. Utn. khde i Umeå stad 4 aug. 1899, tilltr. 1900, tillika predikant vid länsfängelset 1900-02, lasarettspred. 1900-04, ledamot af styrelsen för stadens lärov. för flickor 1900-04. Orator vid prästmötet i Luleå 1909. Afled af slag Kristi himmelfärdsdag 13 maj 1920. Biskop Landgren gaf khden Svartengren vid ett tillfälle det betydelsefulla vitsordet, att »denne låg djupt i Guds ord». LVO 1897.

G. 27/11 1877 m. *Emilie Margarete Zahl-Stephansen*, f. 20/1 1842, dotter till norske landt- och skeppshandl. M. Stephansen och Vilhelmine Thorine Dahl samt änka efter norske skeppsföraren Hans Heitman Zahl, d. 11/1 1923 i Vänersborg.

Barn: *Einar Vilhelm*, f. 29/9 1878, postmästare i Kalix; *Torsten Hilding*, f. 26/12 1879, lektor i Vänersborg; *Birger Almut*, f. 17/9 1881, v. komm. i Ö.-Kalix, sedan komm. i Brunskog, Värml.

Tr.: Några ord till belysning af khden Petterssons ställning i striden mot läseriet och lekmannaverksamheten. (Utdrag af Faluposten n. 101 o. 102.) Falun 1872 (undert.: T. H. S.). - Nogle Ord om Forskjellen mellem Luthers og Waldenströms Lære, Chr:a. - Det är fullkomnadt (i 3 uppl.). - Hvad synes dig om Gud och om dig sjelf? En fråga till alla dem, som wilja warda saliga, framställd af T. H. S., Norrköping 1882. - Predikan på Bönsönd. och på 9. sönd. efter Tref. (i Predikn. af hsands stifts prester 1883-84). - Predikan på sönd. Sexagesima (i Vårt Lands predikobil. n. 6). Sthm 1887; Predikan på 2. sönd. eft. Tref. (ib. n. 24). - På Palmsönd. (i Predikn. öfver Kyrkoårets nya högm. texter årg. 1, 1898); På Fastlagssönd. (ib. årg. 2, 1899). - Det evangeliskt lutherska sakramentsbegreppet. Luleå 1898 (domk. afh. ventilerad i Hsand 23/1 1899). - Det goda Guds ord och den tillkommande världens krafter. Ebr. 6:5 (oration vid prästm. i Luleå 1908). - Himmelfärdspredikan. Umeå 1920. - Utg. tre årg. af tidn. Fridsrösten; Hvetekorn ur Guds förrådshus; redig. Lappska abc-boken. Luleå 1889.